DOI: 10.5961/highereducsci.1475156

Ortez ve Protez Bölümü Öğrencilerinin Meslek Seçim Yeterlilikleri, Kariyer Planlama Tutumları ve Mesleki Memnuniyetlerinin İncelenmesi

Investigation of Orthotics and Prosthetics Department Students' Occupational Choice Capabilities, Career Futures and Occupational Satisfaction

Senay ÇEREZCİ DUYGU, Güllü AYDIN YAĞCIOĞLU

ÖZ

Çalışma, Sağlık Bilimleri Fakültesi Ortez ve Protez Bölümü öğrencilerinin meslek seçiminde yeterlilik düzeylerini belirlemek ve olumlu kariyer planlama tutumları ile meslek seçimi yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yapıldı. Mesleki memnuniyet ifadelerinin bu parametreler üzerine etkisini araştırmak araştırmanın bir diğer amacı idi. Kesitsel tipte planlanan çalışmada veri toplamak için çevrimiçi anket formu kullanıldı. Katılımcıların demografik bilgileri kaydedildi ve Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği, Kariyer Geleceği Ölçeği, Meslekten Memnuniyet Anketi sorularını cevaplamaları istendi. Çalışmaya 18-25 yaş aralığında olan (20,73±1,31 yıl) toplam 132 ortez ve protez lisans öğrencisi katıldı. Ortez ve protez bölümü öğrencilerinin meslek seçiminde yeterlilik düzeylerinin orta düzeyde olduğu belirlendi ve meslek seçiminde yeterlilik düzeyi ile olumlu kariyer planlama tutumu arasında orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki saptandı. Bununla birlikte ortez ve protez bölümünü öğrencilerinin bölümü seçerken isteklilikleri, yüksek lisans yapma hedefleri ve mesleki memnuniyetlerine göre meslek seçiminde yeterlilik düzeylerinde; bölümü seçerken isteklilikleri ve mesleki memnuniyetlerine göre olumlu kariyer planlama tutumlarında farklılık bulundu. Ortez protez hizmetlerine yönelik artan küresel talebin karşılanması için yetkin bir işgücünün önemli ölçüde artması gerekecektir. Bu noktada ortez protez disiplininin kuvvetlendirilmesi kilit rol oynamaktadır. Çalışma sonuçları, ülkemizde yeni bir bölüm olan lisans düzeyinde ortez ve protez eğitimini almayı tercih eden öğrencilerinin kariyer planlama tutumlarını, mesleki memnuniyetlerini iyileştirmek ve ortez protez disiplinini kuvvetlendirmek için değerli bilgiler sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Ortez protez, Yüksek öğrenim, Meslek seçimi, Kariyer planlama

ABSTRACT

The aim of the study was to determine the level of occupational choice capabilities and to determine the relationship between positive career planning attitudes and occupational choice capabilities of the students in the Department of Orthotics and Prosthetics of the Faculty of

Çerezci Duygu S., & Aydın Yağcıoğlu G., (2025). Ortez ve protez bölümü öğrencilerinin meslek seçim yeterlilikleri, kariyer planlama tutumları ve mesleki memnuniyetlerinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science, 15*(2), 181-187. https://doi.org/10.5961/highereducsci.1475156

Senay ÇEREZCİ DUYGU (✉)
ORCID ID: 0009-0002-7565-0203
Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ortez ve Protez Bölümü, Ankara, Türkiye
Health Sciences University, Gülhane Faculty of Health Sciences, Department of Orthotics and Prosthetics, Ankara, Türkiye
senay.cerezciduygu@sbu.edu.tr

Güllü AYDIN YAĞCIOĞLU (✉)
ORCID ID: 0000-0003-1658-7697
Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ortez ve Protez Bölümü, Ankara, Türkiye
Health Sciences University, Gülhane Faculty of Health Sciences, Department of Orthotics and Prosthetics, Ankara, Türkiye

Geliş Tarihi/*Received* : 29.04.2024
Kabul Tarihi/*Accepted* : 07.08.2025

Bu eser "Creative Commons Alıntı-GayriTicari-4.0 Uluslararası Lisansı" ile lisanslanmıştır.

Health Sciences. An online survey form was used to collect data in the cross-sectional study. Demographic information of the participants was recorded, and they were asked to answer the questions of the Occupational Choice Capability Scale, Career Futures Inventory, and the Questions About Occupational Satisfaction. A total of 132 orthotics and prosthetics undergraduate students between the ages of 18-25 (20.73±1.31 years) participated in the study. It was determined that the capability level of orthotics and prosthetics department students in choosing an occupation was at a medium level, and a moderate, positive significant relationship was found between the occupational choice capabilities and positive career planning attitudes. In addition, there was a difference in the level of occupational choice capabilities according to the willingness to choose the department, goals of obtaining a master's degree and occupational satisfaction; and in positive career planning attitudes according to willingness to choose the department and their occupational satisfaction. A competent workforce will need to increase significantly to meet the increasing global demand for orthotic prosthetic services. At this point, strengthening the discipline of orthotic and prosthetics plays a key role. The results of the study provide valuable information to improve the positive career planning attitudes and occupational satisfaction of students who choose to receive orthotics and prosthetics education at the undergraduate level, which is a new department in our country, and to strengthen the orthotic and prosthesis discipline.

Keywords: Orthotics prosthetics, Higher education, Occupational choice, Career futures

GİRİŞ

Meslek kavramı, belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, mal ve hizmet üretmek ve karşılığında maddi kazanç sağlamak için yapılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları belirlenmiş iş olarak tanımlanmaktadır (*Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, n.d.). Meslek seçimi ise, bireyin yapabileceği meslekleri tüm yönleriyle değerlendirip, ihtiyaçları ve beklentilerini de göz önünde bulundurarak istenilen yönlerin ağır bastığı bir işe yönelmeye karar vermesi şeklinde ifade edilebilir (Yeşilyaprak, 2012). Bireyin seçeceği meslek ile yeteneklerinin, kişiliğinin, inançlarının, sosyoekonomik durumunun uyumlu olup karar esnasında geleceğe yönelik düşünerek, mesleğini icra ederken koşulların farkında olarak doğru tercihlerde bulunması ise "Meslek seçiminde yeterlilik" olarak tanımlanmaktadır (Soysal & Arıcıoğulları, 2021). Çoğunlukla aynı kapsam içinde işlenen meslek ve kariyer kavramları ise özünde farklı süreçleri temsil eder. Kariyer kavramı, meslek ve iş yaşamındaki ilerleyişi, başarı elde etmeyi ve kişinin tüm bu iş yaşantısı boyunca üstlendiği rolleriyle ilgili deneyimlerin bütününü kapsar (Güldü & Ersoy Kart, 2017). Bu yönüyle kariyer, kişinin kendisine özgü bir kavram olan, meslek gibi seçilmeyen ama oluşturulan bir aşama, başarı ve uzmanlıktır. Bahsedilen yönüyle "kariyer" oluşturmak uzun vadeli bir hedef olarak değerlendirilebilir.

Ortez protez disiplini çok köklü bir geçmişi olan, ülkemizde ve dünyada 19. yüzyılın ortalarında hızla gelişen rehabilitasyon alanındaki önemli disiplinlerden biridir (Alsancak, 2000). Protez ve ortez disiplini içerisindeki sağlık profesyonellerinin üç ana kategorisi şunlardır: Ortetist Prostetist (*Certificated Prosthetist Orthotist, CPO*), Ortopedik Protez Ortez Teknikeri (Yardımcı Protez Ortez Uzmanı, *Assiciated Prosthetist Orthotist, APO*) ve Protez Ortez Teknisyeni (*PO Technician*). Türkiye'de Ortetist-Prostetist yetiştirmek üzere lisans düzeyinde eğitim 2014 yılında başlamıştır ve rehabilitasyon alanındaki diğer disiplinlere göre daha yeni bir alandır. Uluslararası Protez ve Ortez Derneği (International Society of Prosthetics and Orthotics, ISPO) sınıflamasına göre kategori 1'de yer alan ortetist-prostetistler protez ve ortez tedavisinin genel sorumluluğa sahip, diğer personelin uygulamalarını denetleyebilen ve onlara rehberlik edebilen sağlık profesyonelleridir (ISPO Education Standards for Prosthetic/Orthotic Occupations, n.d.). Kullanıcının ihtiyaçlarını değerlendirmek, tedaviyi reçete etmek, protez ve ortezlerin kesin teknik özelliklerini belirlemek, vücut bölümlerinin ölçümlerini ve görüntülerini almak, cihazların üretimi ve montajı için modeller hazırlamak ve tedavi sonuçlarını değerlendirmek üzere eğitilmiş klinisyenlerdir. Protez ve ortez teknisyenlerinin ve destek personelinin çalışmalarını yönlendirmek ve denetlemek için tüm imalat süreci hakkında yeterli anlayışa sahip olmaları gerekir. Ortetist-Prostetistler geniş bir yelpazede klinik yeterlilik sağlayan kapsamlı bir eğitime sahiptir. Mezun olduktan sonra liderlik üstlenmek, hizmet sunumu modellerini geliştirmek ve araştırma ve kanıta dayalı uygulamalara katılmak için deneyim ve uzmanlıklarını artırmalıdırlar. Ayrıca yüksek lisans ve doktora düzeyinde de eğitimlerine devam edebilirler (WHO Standards for Prosthetics and Orthotics. Part 2: Implemantation Manual, 2017; WHO Standards for Prosthetics and Orthotics. Part1: Standarts, 2017). Ortez ve protez hizmetlerine yönelik küresel talebin, dünya nüfusu yaşlandıkça ve bulaşıcı olmayan hastalıkların yaygınlığı arttıkça, özellikle düşük ve orta gelirli ülkeler başta olmak üzere ciddi şekilde artması, 2050 yılına kadar iki katına çıkması beklenmektedir (WHO Standards for Prosthetics and Orthotics. Part1: Standarts, 2017). 100.000 nüfus başına mevcut ortetist-prostetist sayısının düşük olduğu göz önüne alındığında ortez protez hizmetlerine yönelik gelecekteki küresel talebin karşılanması için uygun nitelikte ve yetkin bir işgücünün önemli ölçüde artması gerekecektir (Gupta et al., 2011; McSweeney & Gowran, 2019; Ridgewell et al., 2021). Bu noktada ortez protez disiplininin kuvvetlendirilmesi kilit rol oynamaktadır (Clarke et al., 2021).

Ortez protez disiplini ve ilgili kariyer seçenekleri üzerine çok az çalışma vardır. Literatürde farklı disiplinleri temel alan, meslek seçimi ve kariyer planlama üzerine farklı araştırmalar olsa da meslek seçiminde yeterlilik düzeyi ve uzun vadeli bir hedef olarak karşımıza çıkan kariyer planlama tutumu birlikte ele alınmamıştır. Bu bağlamda ortez-protez mesleğini ve bu alanda lisans eğitimi almayı tercih eden öğrencilerin meslek seçim yeterlilikleri, kariyer planlama tutumları ve mesleki memnuniyetleri hakkında kapsamlı bir anlayışa ihtiyaç vardır. Böylelikle ortez-protez disiplinini kuvvetlendirmek, eğitim programlarını ge-

liştirmek ve iyileştirmek, ilgili sağlık hizmetlerinin kalitesini ve etkinliği artırmak yönünde adımlar atılabilir. Mevcut çalışmanın amacı; ortez protez lisans bölümü öğrencilerinin mesleki seçim yeterlilikleri, mesleki memnuniyetleri, kariyer planlama tutumlarını incelenmek ve ilişkili faktörleri belirlemektir. Bu çalışma, Ortez Protez Bölümü öğrencilerinin mesleki memnuniyet ile kariyer beklentilerini iyileştirmek için değerli bilgiler sunabilir.

Araştırma Soruları:

1) Ortez ve protez bölümü öğrencilerinin meslek seçiminde yeterlilik düzeyleri ve kariyer planlama tutumları nedir?
2) Ortez ve Protez bölümü öğrencilerinin meslek seçiminde yeterlilik düzeyleri ve olumlu kariyer planlama tutumları arasında ilişki var mıdır?
3) Ortez ve protez bölümünü tercih etmiş öğrencilerin mesleki memnuniyet ifadelerine göre mesleki seçim yeterlilikleri ve olumlu kariyer planlama tutumları farklılık gösterir mi?

YÖNTEM

Çalışma protokolü, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 2023/309 (Değerlendirme Tarihi: 22.08.2023) sayılı karar ile onaylandı. Veri toplamak için çevrimiçi anket formu kullanıldı ve veriler 01.10.2023-01.11.2023 tarihleri arasında toplandı. Çalışmaya katılım onayı, çevrimiçi anket formunun giriş bölümünde alındı. Kesitsel araştırmanın evrenini Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ortez ve Protez Bölümü'nde eğitim gören öğrenciler oluşturmakta idi. En az 1 dönem öğrenim görmüş olan gönüllüler çalışmaya dahil edilirken, programa kayıtlı fakat eğitimine ara vermiş öğrenciler çalışmaya dahil edilmedi. Çalışmada araştırma ekibi tarafından oluşturulan ve bireylerin yaşı, cinsiyeti, öğrenim dönemi, gibi demografik bilgileri kaydedildi. Ayrıca "Kariyer Geleceği Ölçeği", "Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği" ve "Meslekten Memnuniyet Anketi" uygulandı.

Kariyer Geleceği Ölçeği

Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL), bireylerin olumlu kariyer planlama tutumlarını değerlendiren bir ölçektir. Ölçek, *Rottinghaus, Day ve Borgen* tarafından geliştirilmiştir ve Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması *Kalafat* tarafından yapılmıştır (Kalafat, 2012; Rottinghaus et al., 2005). Ölçek, Kariyer Uyumluluğu (KU), Kariyer İyimserliği (Kİ) ve İş Piyasalarına ilişkin Algılanan Bilgi (İŞ)- alt boyutlarını içermektedir. Toplam 25 maddeden oluşmaktadır. Boyutlar; Kariyer uyumluluğu: 1-11 madde; Kariyer iyimserliği: 12-22 madde; İş Piyasalarına ilişkin Algılanan Bilgi: 23-24-25 madde ve tersten kodlanan maddeler, 10, 11, 14, 15, 16, 19, 20, 24 maddelerdir. Ölçek puanlanırken alt boyutların ve toplam puanın ortalaması alınmaktadır. Ölçeğin her bir alt boyutundan alınan yüksek puan, bireyin ilgili alt boyutun değerlendirdiği özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Ölçek ayrıca toplam kariyer geleceği algısı puanı vermektedir.

Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği

Öğrencilerin meslek seçimi yeterliliklerinin incelenmesinde, *Vurucu* tarafından geliştirilen ve 11 maddeden oluşan Likert tipi Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği (MSYÖ) kullanılmıştır. Kesme noktası belirtilmeyen 5'li Likert tipi ölçeğin değerlendirilmesi ve yorumlanmasında, dört aralık için (5–1=4) hesaplanan aralık katsayısına göre (4/5=0.80) hesaplanan seçenek aralıkları dikkate alınmıştır (Vurucu, 2010). Ölçeğin madde toplam korelasyonları 0,34-0,67 arasında olup Cronbach alfa değeri 0,84'tür. Ölçek puanlanırken toplam puanın ortalaması alınmaktadır ve ölçekten alınan puan arttıkça meslek seçiminde yeterlilik düzeyi yükselmektedir.

Meslekten Memnuniyet Anketi

Katılımcıların meslekte memnuniyetlerini değerlendirmek için "Ortez protez Bölümünü isteyerek mi seçtiniz?", "Ortez ve Protez alanlarıyla ilgili programlarda yüksek lisans yapmak istiyor musunuz?" soruları sorulacak ve 5'li Likert ölçeği ile "Bu meslekte ilerlemeyi düşünmüyorum. En kısa zamanda bu mesleğimi değiştireceğim.", "Mesleğimi seviyorum." ifadelerini skorlamaları istendi.

İstatistiksel Yöntemler

Elde edilen veriler sürekli nicel veriler ise tanımlayıcı istatistikler aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılarak; nitel veriler ise ortanca, frekans ve yüzde ile sunuldu. Gruplar arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında tek yönlü Anova testi kullanıldı. Varyansların homojenliği Leneve Test ile belirlendi. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek için tamamlayıcı post-hoc analiz yapıldı. Elde edilen sürekli nicel verilerin birbirleriyle olan ilişkilerini karşılaştırmak için Pearson Korelasyon Analizi, parametrik koşulları sağlamayan verilerin birbiriyle olan ilişkisini saptamak için Spearman Korelasyon Analizi kullanıldı. İstatistiksel karşılaştırmalar *Statistical Package for the Social Sciences (SPSS)* yazılımı kullanılarak yapıldı. İstatistiksel anlamlılık için Tip 1 hata düzeyi %5 kabul edildi.

Örneklem büyüklüğü tahmini için G*Power yazılımı kullanılarak, yayınlanmış çalışmalardan elde edilen verilere dayanarak önsel güç analizi yapılmıştır (Faul et al., 2009). Meslek seçiminde yeterlilik ve kariyer geleceği arasındaki ilişkiyi inceleyen yayınlanmış bir çalışma bulunmadığından, Ağdemir ark. çalışmasındaki meslek seçiminde yeterlilik ve iş doyumu arasındaki korelasyon katsayısı referans alınmış ve etki büyüklüğü 0.326 olarak tahmin edilmiştir (Ağdemir, 2016). Bu etki büyüklüğü ve α=.05 anlamlılık ve >.95 güç ile korelasyon analizi için gereken minimum örneklem sayısı en az 112'dir.

BULGULAR

Çalışmaya 18-25 yaş aralığında olan (20,73±1,31 yıl), %73,5'i kadın, %35'i erkek toplam 132 ortez ve protez lisans öğrencisi katıldı. Tablo 1'de katılımcıların mesleki memnuniyet ile ilişki sorulara verdikleri cevaplar listelenmiştir. Katılımcıların meslek seçiminde yeterlilik ölçeği ve kariyer geleceği ölçeği sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Meslek seçiminde yeterlilik düzeyi ile olumlu kariyer planlama tutumları arasındaki ilişki incelendi. Meslek seçiminde yeterlilik düzeyi ile olumlu kariyer planlama tutumu arasında orta

Tablo 1. Katılımcıların Eğitim Dönemleri ve Mesleki Algılarıyla İlişkili Frekans Dağılımları

Değişkenler		n (%)
Şu anda hangi eğitiminizin kaçıncı dönemindesiniz?	2. sınıf, 3. dönem	46 (34,8)
	3. sınıf, 5. dönem	45 (34,1)
	4. sınıf, 7. dönem	41 (31,1)
Ortez ve Protez bölümünü isteyerek mi seçtiniz?	Evet	53 (40,2)
	Kısmen	73 (55,3)
	Hayır	6 (4,5)
Ortez ve Protez alanlarıyla ilgili programlarda yüksek lisans yapmak istiyor musunuz?	Evet	89 (67,4)
	Hayır	43 (32,6)
Meslekte Memnuniyet: "Mesleğimi seviyorum"	Hiç Katılmıyorum	1 (0,8)
	Biraz Katılıyorum	21 (15,9)
	Katılıyorum	36 (27,3)
	Çoğunlukla Katılıyorum	30 (22,7)
	Tamamen Katılıyorum	44 (33,3)
Meslekte Memnuniyet: "Bu meslekte ilerlemeyi düşünmüyorum. En kısa zamanda bu mesleğimi değiştireceğim."	Hiç Katılmıyorum	88 (66,7)
	Biraz Katılıyorum	34 (25,8)
	Katılıyorum	7 (5,3)
	Çoğunlukla Katılıyorum	2 (1,5)
	Tamamen Katılıyorum	1 (0,8)

Tablo 2. Meslek Seçiminde Yeterlilik ve Kariyer Geleceği Ölçeği Sonuçları

		Ort±SS	Min.- Maks.
MSYÖ		2,82±0,85	1,45-5
KARGEL	Kariyer Uyumluluğu	3,81±0,6	1,73-5
	Kariyer İyimserliği	3,61±0,55	2,64-5
	İş Piyasalarına ilişkin Algılanan Bilgi	3,31±0,67	1,67-5
	Toplam	3,66±0,51	2,56-5

MSYÖ: Meslek seçiminde yeterlilik ölçeği, **KARGEL:** Kariyer geleceği ölçeği.

düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki bulundu (Kariyer Uyumluluğu, r=0,409; Kariyer İyimserliği, r= 0,382; Bilgi, r=0,396; Toplam, r=0,43; p<0,01).

Katılımcıların eğitim dönemleri, bölümü seçme isteklilikleri, yüksek lisans yapma istekleri ve mesleki memnuniyet ifadelerine göre meslek seçiminde yeterlilik ve kariyer geleceği puan ortalamaları ve korelasyon katsayıları Tablo 3'te verilmiştir. Bölümü isteyerek seçme durumuna "evet" yanıtını veren grubun meslek seçiminde yeterlilik düzeyi, "kısmen" ve "hayır" yanıtını veren gruplardan daha yüksek bulundu (p<0,001). Bölümü isteyerek seçme durumuna "evet" yanıtını veren grubun kariyer beklentisi düzeyi, "kısmen" yanıtını veren gruplardan daha yüksek bulundu (p=0,008). Yüksek lisans yapmak isteyen öğrencilerin meslek seçimindeki yeterlilik düzeyleri, yüksek lisans hedefi olmayan öğrencilerden daha yüksek bulundu (p=0,012).

Mesleki memnuniyet değerlendirmesi kapsamında "mesleğimi seviyorum" ifadesine 5'li Likert ölçeğinde yanıtlamaları sonucu sadece 1 katılımcı "Kesinlikle Katılmıyorum" cevabını verdi. **Tablo III**'te "Biraz Katılıyorum", "Katılıyorum", "Çoğunlukla Katılıyorum" ve "Tamamen Katılıyorum" yanıtlarını veren katılımcıların, ilişkili yanıtları ile mesleki seçim yeterlilikleri ve olumlu kariyer planlama tutumları arasındaki ilişki sunulmuştur.

TARTIŞMA

Mevcut çalışma, Ortez ve Protez bölümü öğrencilerinin meslek seçiminde yeterlilik düzeylerini belirlemek ve olumlu kariyer planlama tutumları ile meslek seçimi yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yapılmıştır. Mesleki memnuniyet ifadelerinin bu parametreler üzerine etkisini araştırmak araştırmanın bir diğer amacıdır. Literatür incelemesi yapılırken meslek seçim süreci ve kariyer planlama tutumlarının ayrı ayrı ele alındığı görülmüştür. Bu bağlamda çalışmamız meslek seçiminde yeterlilik ve kariyer planlama tutumunu elen alan bilgimiz dahilinde ilk çalışmadır. Ortez ve protez bölümü öğrencilerinin meslek seçiminde yeterlilik düzeylerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir ve meslek seçiminde yeterlilik düzeyi ile olumlu kariyer planlama tutumu arasında orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Bununla birlikte ortez ve protez bölümünü öğrencilerinin bölümü seçerken isteklilikleri, yüksek lisans yapma hedefleri ve mesleki memnuniyetlerine göre meslek seçiminde yeterlilik düzeylerinde; bölümü seçerken isteklilikleri ve mesleki memnuniyetlerine göre olumlu kariyer planlama tutumlarında farklılık bulunmuştur.

Bu çalışmada, meslek seçiminde yeterlilik ortalaması 2,82±0,85 (3 puan= katılıyorum seviyesinde) bulundu. Bilgimiz dahilinde

Tablo 3. Katılımcıların Eğitim Dönemleri ve Mesleki Algılarına Göre Meslek Seçiminde Yeterlilik ve Kariyer Geleceği Puan Ortalamaları

Değişkenler	MSYÖ		KARGEL (Toplam)	
	Ort±SS	Test ve p değeri	Ort±SS	Test ve p değeri
Eğitim Dönemi				
2. sınıf, 3. dönem	2,74±0,86	F=0,369 p=0,692	3,59±12,31	F=0,745 p=0,477
3. sınıf, 5. dönem	2,89±0,77		3,7±0,48	
4. sınıf, 7. dönem	2,83±0,99		3,71±0,57	
Bölümü İsteyerek mi Seçtiniz?				
(a) Evet	3,3±0,91 [b,c]	**F=14,816 p<0,001**	3,82±0,52 [b]	**F=5,061 p=0,008**
(b) Kısmen	2,54±0,62 [a]		3,57±0,48 [a]	
(c) Hayır	1,94±0,5 [a]		3,39±0,45	
Yüksek Lisans Yapmak İstiyor musunuz?				
Evet	2,94±0,88	**t=2,542 p=0,012**	3,7±0,56	t=1,53 p=0,129
Hayır	2,55±0,7		3,57±0,39	
Meslekte Memnuniyet: "Mesleğimi seviyorum"				
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-	-	-
(a) Biraz Katılıyorum	2,19±0,47 [c,d]	**F=17,066 p<0,001**	3,36±0,5 [d]	**F=12,788 p<0,001**
(b) Katılıyorum	2,51±0,53 [d]		3,47±0,35 [d]	
(c) Çoğunlukla Katılıyorum	2,78±0,61 [a,d]		3,57±0,26 [d]	
(d) Tamamen Katılıyorum	3,42±0,96 [a,b,c]		4,04±0,54 [a,b,c]	

MSYÖ: Meslek seçiminde yeterlilik ölçeği, **KARGEL:** Kariyer geleceği ölçeği, **t:** Bağımsız örneklemlerde t-testi, **F:** Tek yönlü varyans analizi F istatistiği. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığı aynı harf indisi ile ifade edilmiştir. ***Leneve varyanslar homojen değilse Post-Hoc Games-Howell; varyanslar homojense Post-Hoc Bonferroni.

ortez ve protez disiplini içerisinde eğitim alan öğrencilerde veya çalışanlarda daha önce meslek seçiminde yeterlilik düzeyi değerlendirilmemiştir, fakat farklı disiplinlerdeki öğrenci ve çalışanlarında yapılmış çalışmalar mevcuttur. Farklı çalışmalara göre meslek seçiminde yeterlilik düzeyi farklı mesleklerde çalışan bireylerde 3,29±0,78, hemşirelik öğrencilerinde 2,96±0,73 ve meslek lisesi öğrencilerinde 3,04±0,82 olarak saptanmıştır (Ağdemir, 2016; İncirkuş et al., 2023; Vurucu, 2010). Raporlanan çalışmalardaki sonuçlar, mevcut çalışmaya benzer şekilde orta düzeyde (3 puan= katılıyorum seviyesinde) meslek seçiminde yeterlilik olduğunu göstermektedir. Meslek seçiminde yeterlilik düzeyi; çevresel hâkimiyet, bireysel gelişim, yaşam amaçları, öz kabul, diğerleriyle olumlu ilişkiler, içsel doyum, dışsal doyum ve psikolojik iyi olma genel düzeyini artırmaktadır. Literatürdeki birçok çalışma, mesleki seçim ile bireysel iyi oluş arasında anlamlı ilişki olduğunu belirtmektedir (Ağdemir, 2016). Bahsedilen yönleriyle de meslek seçim süreci oldukça önemlidir ve meslek seçim yeterliliğinin artmasıyla gelecek ile ilgili uyumluluk ve iyimserliği de içeren olumlu kariyer planlama tutumunun da arttığı çalışmamız bulguları arasındadır. Ayrıca, çalışmamızda "bölümü isteyerek mi seçtiniz?" sorusuna farklı cevap veren gruplar arasında kariyer geleceği puanlarının farklı olmasına benzer şekilde, farklı üniversite öğrencileri ile yapılmış bir çalışmada bölümüne isteyerek gelen öğrencilerin kariyer geleceği puanlarının kendi isteği dışında gelenlerden anlamlı biçimde daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Yıldız-Akyol & Boyacı, 2020).

Kanıta dayalı uygulama yaklaşımlarının sağlık disiplinleri içinde kullanımı son yıllarda ciddi şekilde artmıştır. Kanıta dayalı uygulama, hastaların bakımıyla ilgili kararlar alırken mevcut en iyi araştırma kanıtlarının bilinçli ve sistematik kullanımı olarak tanımlanmaktadır (Straus et al., 2018). Ortez ve protez alanında daha fazla kanıt üretmeye yönelik araştırmalar yürütülmedikçe, klinisyenlerin kanıta dayalı uygulamalar konusundaki bilgi ve becerilerini geliştirmenin ve kanıtları kullanılabilir hâle getirmenin mümkün olmayacağı kabul edilmektedir (Ramstrand & Brodtkorb, 2008). Bunu başarmak ancak klinisyenleri daha yüksek seviyelerde eğitmek ve onlara belirli klinik ilgi alanlarına yönelik soruları araştırma fırsatı vermekle mümkün olabilir. Bu bağlamda ülkemizde ortez ve protez mezunlarının lisansüstü eğitime devam etmeleri araştırma kültürünün gelişmesi ve araştırmaya yetkin profesyoneller yetişmesi için gereklidir. Çalışmamızda yüksek lisans yapma hedefi olan öğrencilerin meslek seçim yeterliliği, yüksek lisans hedefi olmayanlardan daha düşük bulunmuştur (p=0,007). Sonuçlar, mesleki seçim yeterliliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar ile alanda eğitim gören öğrencilerin yüksek eğitime devam etmek istekliliğinin artmasının muhtemel olduğunu göstermektedir.

Mesleki memnuniyet değerlendirmesinde "mesleğimi seviyorum" ifadesine "tamamen katılıyorum" yanıtı verenlerin mesleki seçim yeterliliği ve olumlu kariyer planlama tutumları daha yüksek tespit edildi. Benzer şekilde geçmiş çalışmalarda bilişsel pozitifliğin, üniversite öğrencilerinin kariyer gelecekleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu daha önce raporlanmıştır (Yıldız-Akyol & Boyacı, 2020). Mevcut çalışma kapsamında

olumlu kariyer planlama tutumlarını değerlendirmek amacıyla kariyer uyumluluğu, kariyer iyimserliği ve iş piyasalarına ilişkin algılanan bilgi olmak üzere 3 alt ölçeği olan Kariyer Geleceği Ölçeği kullanılmıştır (Rottinghaus et al., 2005). Öğretmen adaylarının kariyer planlama tutumunu inceleyen çalışmada Kariyer Geleceği Ölçeği ile değerlendirme yapılmış ve ortalamalar çalışmamız ile yakın değerlerde raporlanmıştır. Ortez ve Protez öğrencileri toplamda, kariyer uyumluluğu ve algılanan bilgi alt skalalarında daha yüksek ortalamaya sahipken, kariyer iyimserliğinde daha düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (Özkan, 2021). Kariyer iyimserliği, kişinin kariyeri ile ilgili olumlu sonuçlar elde edeceği beklentisi içinde olması, olayların olumlu yönlerine vurgu yapması ve kariyer planlama sürecinde kendini rahat hissetmesidir (Kalafat, 2012). Çalışma dahilinde incelenen Ortez ve Protez lisans bölümünün ülkemizde yeni bölümler arasında olmasının, öğrencilerin kariyer planlama sürecinde iyimser tutumlarını etkilemiş olabileceğini düşünüyoruz.

Olumlu kariyer planlama tutumunun önemli bir parçası olan kariyer uyumluluğu kavramı, bireyin bir mesleki role hazırlanırken ya da o role girmek üzereyken karşılaşması muhtemel gelişimsel görevleriyle başa çıkmaya hazır olmasının yanı sıra mesleğin kendisinden ya da çalışma şartlarından kaynaklanan beklenmeyen değişimlerle başa çıkmaya hazır olma gücü olarak tanımlanmıştır (Savickas, 1997). Bu yönüyle kariyer uyumluluğu çalışma dünyasının hızla değiştiği günümüzde önemli gerekliliklerden biri olarak düşünülebilir. Çalışma sonuçlarına göre ortez ve protez bölümü öğrencilerinin kariyer uyumluluğu ortalaması, diğer alt ölçek ortalamalarından daha yüksektir. Bu sonuç, öğrencilerin genellikle geleceklerini planlamak ve mesleklerinde ilerlemek için motive olduklarını göstermektedir.

Kariyer planlama tutumu geçmiş çalışmalarda farklı yönleriyle değerlendirilmiştir. Kariyer planlama tutumunda kişisel özelliklerin belirleyici olduğunu bildiren çalışmaların yanında algılanan sosyal destek gibi çevresel faktörler kariyer uyumluluğu alt ölçeklerinde belirleyici olabilmektedir (Ataç et al., 2018; Salihoğlu, 2018). Bir başka açıdan ise mesleğe yönelik imaj algısı, kariyer planlama tutumu üzerinde etkilidir (Şen et al., 2021). Kariyer planlama tutumunun olumlu şekilde değişmesi ile de yaşam doyumunun ve bireysel iyi oluşun arttığı bilinmektedir (Basmaci et al., 2020). Kariyer tutumunun temeli olan kariyer planlama süreci, kişinin hem kendisi hem de meslekler ve çevre hakkında bilgi sahibi olmasını içerir. Mevcut çalışmadaki iş piyasalarındaki algılanan bilgi ortalaması farklı disiplinlerde eğitim alan öğrencilerden yapılan çalışmalardan daha yüksek tespit edilmiştir (Özkan, 2021; Şen et al., 2021). Bunun yanında çalışmamızda, algılanan bilgi alt ölçek ortalaması ise diğer alt ölçek ortalamalarından daha düşüktür. Benzer şekilde ortez ve protez bölümünde eğitim alan öğrencilerde yapılan bir başka çalışmada mesleki farkındalığın artırılmasının önemi vurgulanmıştır (Demirdel et al., 2023). Olumlu kariyer planlama tutumunun geliştirilebilmesi için meslek imajına yönelik olumlu algı oluşturulması, bu bağlamda medya ve sivil toplum örgütleriyle birlikte çalışılmaların yapılmasının faydalı olacağını düşünüyoruz.

SONUÇLAR

Mesleki seçim yeterliliği orta düzey bulunan öğrencilerin kariyer planlama tutumları incelendiğinde, kariyerlerini planlamak ve mesleklerinde ilerlemek için motive oldukları anlaşılmaktadır. İş piyasalarındaki algılanan bilgi ortalaması farklı disiplinler için raporlanandan daha fazla tespit edilse de (Özkan, 2021; Şen et al., 2021), çalışmamızda diğer kariyer geleceği skorlarına göre algılanan bilgi ortalamasının göre daha düşük bulunması geliştirilmeye açık bir alan olduğunu göstermektedir. Ortez ve Protez Bölümü öğrencilerinde mesleki farkındalık düzeyinin bazı konularda düşük olduğu (Demirdel et al., 2023) ve mevcut çalışmada mesleki seçim yeterliliğinin raporlanan İstanbul ilindeki meslek sahibi çalışanların ortalamasından düşük olduğu değerlendirildiğinde (Ağdemir, 2016), ortez ve protez disiplininde lisans düzeyinde eğitim almayı tercih eden öğrencilerin daha fazla rehberlik veya kaynağa ihtiyacı olduğu çıkarımı yapılabilir. Bu öğrencilerde özellikle kariyer uyumluluğunun ve kariyer iyimserliğinin iyileştirilmesinin gelecekteki sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve ilgili disiplin içerisinde bulunan profesyonellerin iyilik hâlinin artırılması için önemli olduğunu düşünüyoruz. Ülkemizde yeni bir bölüm olan lisans düzeyinde ortez ve protez eğitimi alan öğrencilerin kariyer hedeflerini netleştirmekte zorlanmaları, kariyer planlama sürecinde kendilerini rahat hissedememeleri ve olumlu kariyer planlama tutumu oluşturmakta gelişime açık olmaları anlaşılabilir bir tutumdur. Bu yanı ile, üniversitelerin ve meslek derneklerinin öğrencilerin doğru bilgiye kolay ulaşabilmesini sağlamak amaçlı tanıtımlar yapmasının, internet ve sosyal medya araçlarının efektif kullanılarak meslek tercihi aşamasında yönelinen mesleğe ilişkin farkındalığın artmasının teşvik edilmesinin önemi anlaşılmaktadır.

Yazarların Katkıları: Senay ÇEREZCİ DUYGU, Fikir/Kavram, Tasarım, Denetleme, Kaynak ve Fon Sağlama, Veri Toplama ve/veya İşleme, Analiz ve/veya Yorum, Literatür Taraması, Makale Yazımı; Güllü AYDIN YAĞCIOĞLU, Fikir/Kavram, Tasarım, Denetleme, Kaynak ve Fon Sağlama, Malzemeler/Hastalar, Analiz ve/veya Yorum, Literatür Taraması, Eleştirel İnceleme.

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için herhangi bir finansal destek almamışlardır.

Etik Kurul ve Hasta Onamı: Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan 2023/309 sayılı Etik Kurul Onayı alınmıştır. Çalışmaya dahil edilen tüm katılımcılardan aydınlatılmış onam alınmıştır.

Hakemlik Süreci: Bu çalışmanın değerlendirme sürecinde çift kör hakemlik yöntemini kullanılmıştır.

KAYNAKLAR

Ağdemir, N. (2016). *Meslek Seçiminde Yeterlilik, İyi Olma Hali ve İş Tatmin Düzeyleri Arasındaki İlişki*. T.C. Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alsancak, S. (2000). Ortez ve Protez Tarihçesi. *Ankara Üniversitesi Dikimevi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu*, *1*(1), 27–33.

Ataç, L. O., Dirik, D., & Tetik, H. T. (2018). Predicting career adaptability through self-esteem and social support: A research on young adults. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, *18*(1), 45–61. https://doi.org/10.1007/s10775-017-9346-1

Basmaci, G., Tektas, N., & Tektaş, M. (2020). *Kariyer Geleceği Beklentisi ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin Analizi*. 255–263. https://www.researchgate.net/publication/340934170

Clarke, L., Puli, L., Ridgewell, E., Dillon, M. P., & Anderson, S. (2021). Regulation of the global orthotist/prosthetist workforce, and what we might learn from allied health professions with international-level regulatory support: a narrative review. In *Human Resources for Health* (Vol. 19, Issue 1). BioMed Central Ltd. https://doi.org/10.1186/s12960-021-00625-9

Demirdel, S., Yıldırım-Şahan, T., & Ün-Yıldırım, N. (2023). Ortez ve Protez Bölümü Öğrencilerinde Mesleki Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi. *Journal of Higher Education and Science*, *13*(1), 10–18. https://doi.org/10.5961/highereducsci.1075001

Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A.-G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods*, *41*(4), 1149–1160.

Güldü, Ö., & Ersoy Kart, M. (2017). Kariyer Planlama Sürecinde Kariyer Engelleri ve Kariyer Geleceği Algılarının Rolü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *72*(2), 377–400.

Gupta, N., Castillo-Laborde, C., & Landry, M. D. (2011). Health-related rehabilitation services: Assessing the global supply of and need for human resources. *BMC Health Services Research*, *11*. https://doi.org/10.1186/1472-6963-11-276

İncirkuş, K., Yücel, İ., & Dindar, İ. (2023). Hemşirelik Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği ve Etkileyen Faktörler. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, *6*(2), 1–7. https://doi.org/10.53493/avrasyasbd.1179953

ISPO Education Standards for Prosthetic/Orthotic Occupations. (n.d.). Retrieved February 20, 2024, from https://www.ispoint.org/wp-content/uploads/2022/02/ispo_standards_nov2018_sprea.pdf

Kalafat, T. (2012). Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL): Türk Örneklemi İçin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, *4*(38), 169–179.

McSweeney, E., & Gowran, R. J. (2019). Wheelchair service provision education and training in low and lower middle income countries: a scoping review. *Disability and Rehabilitation: Assistive Technology*, *14*(1), 33–45. https://doi.org/10.1080/17483107.2017.1392621

Yıldız-Akyol, E., & Boyacı, M. (2020). Cognitive Flexibility and Positivity as Predictors of Career Future in University Students. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, *10*(57), 297–320.

Özkan, M. (2021). Öğretmen adaylarının kariyer geleceği algıları, duygusal zekâları ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *34*(1), 44–83. https://doi.org/10.19171/uefad.805314

Ramstrand, N., & Brodtkorb, T. H. (2008). Considerations for developing an evidenced-based practice in orthotics and prosthetics. *Prosthetics and Orthotics International*, *32*(1), 93–102. https://doi.org/10.1080/03093640701838190

Ridgewell, E., Clarke, L., Anderson, S., & Dillon, M. P. (2021). The changing demographics of the orthotist/prosthetist workforce in Australia: 2007, 2012 and 2019. *Human Resources for Health*, *19*(1). https://doi.org/10.1186/s12960-021-00581-4

Rottinghaus, P. J., Day, S. X., & Borgen, F. H. (2005). The career futures inventory: A measure of career-related adaptability and optimism. *Journal of Career Assessment*, *13*(1), 3–24. https://doi.org/10.1177/1069072704270271

Salihoğlu, G. H. (2018). Kişilik Özellikleri, Kariyer Eğilimi ve Mesleki Başarı Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *The International New Issues in Social Sciences*, *6*(1), 55–72.

Savickas, M. L. (1997). Career adaptability: An integrative construct for life-span, life-space theory. *Career Development Quarterly*, *45*(3), 247–259. https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1997.tb00469.x

Şen, S., Özdilek, S., & Öz, E. N. (2021). Determining the Relationship Between Career Future and Image Perception of Nursing Profession in Nursing Students. *Journal of Health and Nursing Management*, *8*(1), 21–30. https://doi.org/10.5222/shyd.2021.62408

Soysal, A., & Arıcıoğulları, K. (2021). Meslek Seçiminde Yeterlilik ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler: Sağlık Yönetimi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *18*(3), 2138–2153. https://doi.org/10.33437/ksusbd.968947

Straus, S., Glasziou, P., Richardson, W., & Haynes, R. (2018). Evidence-Based Medicine. How to Practice and Teach EBM. In *Churchill Livingston* (5th ed.). Elsevier.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (n.d.). Retrieved February 14, 2024, from https://sozluk.gov.tr/

Vurucu, F. (2010). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler*.

WHO standards for prosthetics and orthotics. Part 2: Implemantation Manual. (2017). World Health Organization. https://www.who.int/publications/i/item/9789241512480

WHO standards for prosthetics and orthotics. Part1: Standarts. (2017). World Health Organization. https://www.who.int/publications/i/item/9789241512480

Yeşilyaprak, B. (2012). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri* (20th ed.). Nobel Kitap.